

NIEWOLIĆ (27) *vb impf*

W pisowni łącznej (26), w rozłącznej (1).

e oraz o jasne.

inf niewolić (9). ◇ *praes 2 sg* niewolisz (1). ◇ *3 sg* niewoli (3). ◇ *3 pl* niewolą (3). ◇ *praet 3 sg m* niewolił (4). ◇ *3 pl m pers* niewolili (1). ◇ *fut 1 pl m pers* niewolić będziemy (1). ◇ *3 pl m pers* niewolić będą (1). ◇ *con 2 sg m -s by* niewolił (1). ◇ *impers praet* niewol(o)no (1). ◇ *part praes act* niewoląc (1), niewoląc (1) *CzechEp (1:1)*.

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI w,

1. *Podporządkować sobie, czynić zależnym, pozbawiać wszelkich praw; addicere a. asserere a. redigere aliquem in servitute, iniungere alicui servitute Cn [kogo] (10) : CzechEp 334; Więc rádą Koronna nie dopuści tego Krolowi/ żeby nád prawo/ nád śwą przysięgę miał co czynić/ á ludźi niewolić GórnRozm C2v; kiedy Krol/ ábo Książę pocznie niewolić ludźie/ przeftąpi tęń kres/ ktory iemu iest zámierzony GórnRozm M4v, M4v.*

W połączeniu szeregowym (1): Poddane nasze nam nińczą niewolą ypod moc śwą przywodzą my albo nie smiemy albo się boimy y zwłoki czyniemy *ActReg 14*.

W przeciwstawieniu: »niewolić ... rozkazywać podług prawa« (1): gdy on zwierzchni Pan/ w Pánowaniu śwym má miarę/ nie niewoli ludźi/ ále rofkázuie podług práwá. *GórnRozm M4v*.

W przen (2) : bo to iest *maxima infania*, dręczyć boleścią ciało śwę/ y śmyłły śwę do vthrapienia niewolić/ wiedząc że themu nic sie podołác nie może/ áni boleści vmnieyszyc. *Phil N*.

Szereg: »niewolić i wiązać« (1): Tyránny one ktore fercá ludzkie niewolą y wiążą: to iest łákomstwo/ czći prágnienie/ y rofkolż cíieleśną/ dáleko od siebie zwoiowane/ odegnał. *SkarŻyw 317*.

Przen: Czynić oddanym [kogo komu] (1) : Wielkieć dzięki oddawam/ iż w ciężkiéy chorobie Służąc mi/ O Iozepbie/ niewolisz mię łobie. Y náwiedziłeś mię tu: o bym ia téż mogłá W czym ci fłużyć/ rádábym z fercá pomogłá *GosłCast 57*.

a. *Więzić, trzymać w więzieniu [kogo] (1) :* y ma siedzieć na dnie w wieży rok *pro poena publica*, iż łobie równého poymał y niewolił: y znowu ma tyle troie siedzieć/ iáko go długo w więzieniu trzymał/ *sub poena infamiae SarnStat 627*.

2. *Zmuszać do czegoś, przymuszać [w tym: kogo, co (9)] (10) :* iákie téż było to moię krzczenie/ y czym mię/ ábo bez mey wiadomości y zezwolenia gwałtem/ y czárowano y niewolono *CzechEp 85; iż monéty bić okróń dozwolenia Séymowého wedle praw opifánych/ áni téż inną mynicą żadną z innych pańftw náłzych Korony niewolić nie będziemy [Quod monetam, praeter consensum Comitiorum, iuxta iura eo nomine conscripta non cudemus JanStat 371]. SarnStat 406.*

niewolić do czego (6): *SkarJedn 244;* to mowi o Arryanách/ ktorzy wten czás Biskupy Kátholickie/ do odstąpienia práwey wiáry o Synu Bożym niewolili *SkarŻyw 394;* Wáleryanus Chrzęściány zrofkazána Dyoklecyaná Cefarzá/ gubił/ y do bálwochwálftwá niewolił *SkarŻyw 552, A4; CzechEp 174; CzechEpPORz **.*

cum inf (1): Złóżyć wżyftki fráfunki iest to ná twéy woli: Bo córę ofiárowác nikt cię nie niewoli. *ZawJeft 32.*

Przysłowie: tego głowá boli/ Stára Polka przypowieść/ kto łobie nie woli. *PudłFr 31.*

Zwrot: »niewolić sobie« (1): PudłFr 31 cf Przysłowie.

3. Krępować kogoś, ograniczać; zobowiązywać kogoś [kogo, co] (7) :

*niewolić ku czemu (1): Ześ mię też W.M. dárováním Wędzidlá I.M.X. Ieronimá Powodowfkiego/ Kánoniká Poznánfkiego/ y záléceniem tych ksiąg iego ná przelzłym Seymie Wárfzowfskim/ práwie iákoby ku wfytkiemu temu niewolił. CzechEpPORz *2.*

*niewolić czym (5): Lecż co komu przyłtoi/ záchować káždego/ Niczym powinowáctwá nie niewolić fwego. RejZwierz 3; Wierne z pogánow, od Apółztołow wyucżone, do vstaw żydowskich przyciágiąc, y nimi ie niewoląc CzechEp 410, 10; CzechEpPORz *2; ReszList 181.*

niewolić w czym (1): Ale którėby [rzeczy] potym zápisowáné álbo dárováné bydż miály/ ołoby náłzėy niewolić w tym niechcemy. SarnStat 91.

W przeciwstawieniu: »niewolić ... oswobadzać [czym]« (1): Lecż ia da Pan Bog/ ktoremu vfam/ od tego lię hámowác będę: tylkoż prawdy zbytnim folgowánieniem nie niewoląc z infzey łtrony/ gdy ią z drugiey ófwobodzác będę. CzechEp 10.

Szereg:»(nie) wiázac ani, (i) niewolić« (2): Bo ná łłowá Filozowfkie/ ktore z Athánázego przywiódł/ nie niedbamy/ ty nas nie wiązą/ áni niewolą. CzechEp 347; ReszList 181.

Synonimy: 1.a. więzić; 2. przymuszać.

Formacje współrdzenne: poniewolić, zniewolić; poniewolać, zniewolać.

Cf NIEWOLAĆY, NIEWOLENIE, NIEWOLON